

XOTIN-QIZLARGA NISBATAN TAZYIQ VA ZO‘RAVONLIK MUAMMOLARI

Rashidova Gulshoda Shuxratbek qizi

University of Business and Science

Pedagogika va Psixologiya yo'nalishi 4-kurs talabasi

Tel +998 95 858 02 62

Bugungi kunda butun dunyoda, jumladan, O'zbekistonda ham xotin-qizlarning huquqlari va erkinliklarini ta'minlash, ularga nisbatan tazyiq va zo'rvonlikka barham berish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Zo'rvonlikning har qanday ko'rinishi – jismoniy, ruhiy, jinsiy yoki iqtisodiy bo'lishidan qat'i nazar – inson qadr-qimmatiga tahdid soladi. Mazkur maqolada xotin-qizlarga nisbatan zo'rvonlik muammolari, ularning sabablari, oqibatlari va oldini olish choralari yoritiladi.

1. Tushuncha va turlari

Xotin-qizlarga nisbatan zo'rvonlik – bu ayollarning insoniy sha'ni va huquqlarini buzadigan har qanday harakatdir. Ushbu zo'rvonlik quyidagi shakllarda bo'lishi mumkin:

- Jismoniy zo'rvonlik – urish, do'pposlash, tan jarohati yetkazish.
- Ruhiy zo'rvonlik – haqoratlash, tahdid qilish, mensimaslik.
- Jinsiy zo'rvonlik – jinsiy majbur qilish, nomuvofiq jinsiy aloqa.
- Iqtisodiy zo'rvonlik – moliyaviy nazorat, ishlashga ruxsat bermaslik.

2. Muammoning dolzarbligi va statistik ko'rsatkichlar

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har uch ayoldan biri hayoti davomida hech bo'lmaganda bir marotaba zo'rvonlikka duch kelgan. O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan o'tkazilgan so'rovlar esa mamlakatimizda ham bu muammo jiddiyligidan dalolat beradi. 2023-yilda 10 mingdan ortiq ayol oilaviy zo'rvonlikdan jabrlangan.

3. Sabablar

Xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo'rvonlikning sabablari quyidagicha:

- Patriarxal dunyoqarash – erkaklarni ustun qo'yuvchi jamiyat shakllari.
- Huquqiy savodsizlik – ayollar o'z huquqlarini bilmasligi.
- Ijtimoiy bosim – jamiyat tomonidan ayollarga qo'yiladigan noto'g'ri talablarga bo'ysundirish.
- Moliyaviy qaramlik – ayolning erkakka to'liq bog'liq bo'lishi.

4. Oqibatlar

Zo'rvonlik ayollar salomatligiga, psixologik holatiga, hatto hayotiga xavf soladi. Ular depressiya, o'z joniga qasd qilish, ishsizlik, bolalarga yomon ta'sir ko'rsatish kabi muammolarga olib keladi. Bu esa butun jamiyatning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

5. Xalqaro va milliy huquqiy asoslar

Xotin-qizlarga nisbatan zo‘ravonlikka qarshi kurashish bo‘yicha xalqaro huquqiy hujjatlar mavjud:

- BMTning Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi Konvensiyasi (CEDAW).

- Pekin harakatlar platformasi (1995).

- O‘zbekiston Respublikasining “Ayollar va erkaklar teng huquqligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.

- “Ayollar va bolalarni zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi qonun (2019-yil).

6. Muammoning yechim yo‘llari

Quyidagi chora-tadbirlar orqali ayollarga nisbatan zo‘ravonlikning oldini olish mumkin:

- Huquqiy savodxonlikni oshirish – ayollarni o‘z huquqlari bo‘yicha muntazam ravishda xabardor qilish.

- Huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik – ishonch telefonlari, himoya orderlari berilishi.

- Tarbiyaviy va ma‘naviy ishlanmalar – erkaklar va ayollar o‘rtasida tenglik g‘oyasini keng targ‘ib qilish.

- Shelterlar va rehabilitatsiya markazlari – jabrlanuvchilarga yordam ko‘rsatish muassasalari tashkil etish.

Xulosa

Xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik nafaqat ayol, balki butun jamiyat uchun xavflidir. Ushbu illatga qarshi kurashish uchun har bir fuqaroning huquqiy ongini shakllantirish, davlat va nodavlat tashkilotlarning hamkorligini mustahkamlash, ayollarning ijtimoiy faolligini oshirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. BMT Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi konvensiya (CEDAW), 1979.

2. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO) hisobotlari, 2021.

3. “Ayollar va erkaklar teng huquqligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun, O‘zbekiston Respublikasi, 2019.

4. O‘zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo‘mitasi materiallari, 2023.

5. Pekin harakatlar platformasi, 1995.

6. T. Karimova. “Xotin-qizlar huquqlari va ularni himoya qilish yo‘llari”. Toshkent, 2022.